

Szemérmesen kendőzetlen brutalitás

Az Újvidéki Színház *Kéjpart* című előadásáról

Eleinte egy kicsit sajnáltam, hogy az idei évad első darabjának nem a hivatalos bemutatójára vagy valamelyik reprízére ültem be az Újvidéki Színházba; a Puskás Zoltán rendezte *Kéjpart* szakmai bemutatóját – ha úgy tetszik: nyilvános főpróbáját – láttam ugyanis. A szakmai bemutatók közönsége pedig túlnyomórészt beavatottakból áll: újságírókból, kritikusokból, színészekből, akik úgy érkeznek, hogy tudnak már ezt-azt az előadásról, tehát nem éri őket különösebb meglepetés, ráadásul szakmai flegmaságukból kifolyólag nem fognak teátrálisan felháborodva távozni, vagy taps helyett dohogni és morogni, esetleg fintorogva vagy mérgesen a fejüket csóválni, hogy „már megint a buzikat népszerűsítik”, és ráadásul „az Újvidéki Színház is beállt a sorba”!

Szóval nem tudom, hogyan reagált a „szűz” közönség a *Kéjpartra*, de van egy sejtésem. Magam is tele vagyok előítéletekkel, és például azt gondolom, hogy a mi magyar kisebbségi közönségünk se toleránsabb a másfajta kisebbségi közösségek iránt, mint a velünk együtt élő többségi nemzet fiai. Vagyis erős a gyanúm, hogy az előadás nem aratott osztatlan sikert a zömében magyar ajkú közönség körében, mégpedig a *témája* miatt. Boldog volnék, ha tévednék, de így utólag már túlságosan is rosszul esne, ha bizonyosságot nyerne, hogy mégsem, úgyhogy, kérem, hagyjanak kétségek közt vergődni.

A szexuális másság problematikája a politikai közbeszédben végletesen leegyszerűsödik, és – ha kimondatlanul is – magának a szexuális aktusnak a milyensége kerül a középpontba. A heteroszexuális többség többségi képviselője pedig ezen egyszerűen nem tud felülemelkedni: a sajátjától eltérő szexuális viselkedés képzete teljesen rátelepszik a percepciójára, nem képes a gondolatban stigmatizált individuumot ugyanolyan individuum-

ként kezelni, mint bárki mást, mert folyton az jár az eszébe, hogy „úristen, ez saját neméhez tartozóval baszik, vagy legalábbis baszna”.

Nos, a *Kéjpart* épp azért provokatív előadás, mert szembe megy a heteroszexuális többség többségi képviselőjének elvárásaival: a szexuális megnyilvánulásokat teljes mértékben mellőzve, sőt a testi kontaktusok legapróbb mozzanatait is kiiktatva szól egy szexuális kisebbségen belüli kisebbség létproblémáiról, amelyek nem csak a szexről szólnak, de a szexuális orientációból következnek.

Az önmagukat csak nyanyusoknak nevező, „férfi testbe bújt nők” mindvégig három különálló kádban ülnek, beszélgetnek, monologizálnak, hallgatnak, sminkelnek, cigizgetnek vagy énekelnek. Amikor egymáshoz fűződő viszonyukat is ecsetelik, végtelen magányuk süt ki minden egyes mondatból. Mert amire a legfőképpen áhítoznak, önmaguk elfogadtatása, teljesen reménytelennek tűnik.

Az eredeti mű, Michał Witkowski *Kéjpart* című riportregénye Lengyelországban játszódik; a társadalom perifériáján élő homoszexuálisok illegális életét mutatja be a kommunizmus évtizedeiben és a rendszerváltás után. Az után a rendszerváltás után, amely az ő reményeiket sem váltotta be, hiszen társadalmi elfogadottságuk a mindennapok szintjén mit sem változott. A könyv hősei nem az emancipációért küzdő középosztálybeli, rendezett életű melegek, hanem a szegény, női szerepeket majmoló ún. nyanyusok, akik éjjelente közparkokban és illemhelyeken hajszolják a kielégülést és vágyaik netovábbját: a primitív, férfias, félrészeg lumpot, a heteroszexuális munkás-embert, aki „egyszerű, mint a rugós kés”, és az éjszaka mélyén sok mindenre kapható, amit nappal talán magának sem vallana be.

Ezt a regényt adaptálta színpadra Gyarmati Kata, mégpedig egy olyan szöveget hozva létre, amelyből kiiktatta a helyi vonatkozásokat, vagyis a lengyelországi meghatározottságot, hiszen egyébként is egy általános kelet-európai történetről, problémaköréről van szó. Ami azonban száz százalékgig megmaradt, az Witkowski magával ragadó stílusa, amit talán humorral átítatott, szemérmesen kendőzetlen brutalitásként lehetne definiálni.

A rendezés azonban hagy némi kívánnivalót maga után. Az elképzelés, hogy a három félmeztelen férfi almákkal és vízzel teli kádban ül, önmagában nem rossz, de teljes egészében a lehengerlő szövegre és a színészek – ülő pozíciójából kifolyólag – meglehetősen korlátozott játékkára építeni túlságosan kényelmes, egyszersmind vakmerő megoldás. Az még hagyján, hogy nincs mozgás, hiányzik az előadásból a dinamika – ami a karneváli hangulatot és glamourt árasztó Puskás-rendezések után felettébb szokatlán –, de a camp esztétikájának valamiféle lepukkant, külvárosi változata jobban is rányomhatta volna a bélyegét a színpadképre.

Díjazom, hogy a nyanyusok hétköznapi, de nem mindennapi történeteit meg-megszakította a narrátori hang, statisztikai adatokat közölve a homoszexuálisok helyzetével kapcsolatban, ami kijózanítóan ellenpontosza a vidám sztorikat, ám az aranyozott képkeretbe vetített, elvonatkoztatott jelenetek kapcsolódási pontjait, szimbolikáját nem sikerült megfejtennem.

A szöveg mellett a színészi játék is nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a néző figyelmét fönntartsa az előadás. A két nyanyus, Pongó Gábor és Kőrösi István nagy átéléssel hozták a szerepüket, de kettőjük közül is Kőrösit kell kiemelni, aki egyszerűen brillírozott az öregedő és egyre rigolyásabb Patrycja szerepében. Sirmer Zoltán is igyekezett kihozni a figurájából a legtöbbet, amit egyáltalán ki lehetett hozni egy teljességgel körvonalazatlan, színtelen, szagtalan karakterből. Sirmer Michaljának jellemrajzával ugyanis adós maradt a rendezés.

Mindent összevetve mégis pozitív az összkép. A téma, a Witkowski-regény mint alapanyag, e három színész nagyon jó választás volt. Egy harsányságában is intim panorámaképet nem is illett volna harsány képekben a közönség elé tárni. Így – hibái ellenére is – egy bátor, provokatív és élvezetes előadást láthattunk.